

SL

SL

SL

EVROPSKA KOMISIJA

Bruselj, 27.4.2010
COM(2010) 183 konč.

ZELENA KNJIGA

Izkoriščanje potenciala kulturnih in ustvarjalnih industrij

ZELENA KNJIGA

Izkoriščanje potenciala kulturnih in ustvarjalnih industrij

V zadnjih desetletjih se svet spreminja hitreje. Hiter razvoj novih tehnologij in večja globalizacija sta v Evropi in ostalih delih sveta povzročila močan odmik od tradicionalne proizvodnje k storitvam in inovacijam. Proizvodne obrate postopoma zamenjujejo ustvarjalne skupnosti, ki kot surovino uporabljajo svojo domišljijo, ustvarjalnost in inovativnost.

V tem novem digitalnem gospodarstvu nematerialna vrednost vse bolj določa materialno, saj si potrošniki želijo „izkušnje“, ki jim odpirajo nova obzorja in jih bogatijo. Sposobnost mreženja in ustvarjanja družbenih izkušenj je novi dejavnik konkurenčnosti.

Če Evropa želi v tem spreminjajočem se globalnem okolju ostati konkurenčna, mora omogočiti ustrezne pogoje za razvoj ustvarjalnosti in inovativnosti v novi podjetniški kulturi¹.

Kulturne in ustvarjalne industrije imajo ogromno neizkoriščenega potenciala za rast in nova delovna mesta. Evropa mora zato prevzeti odgovornost in najti nove vire za pametno, trajnostno in vključujočo rast ter investirati vanje². Kakšna bo naša blaginja v prihodnosti, bo v veliki meri odvisno od tega, kako uporabljamo svoje vire, znanje in ustvarjalne talente pri spodbujanju inovacij. Evropa mora na podlagi bogastva in raznolikosti naših kultur razviti nove načine ustvarjanja dodane vrednosti, skupnega življenja in deljenja virov ter hkrati izkoristiti prednosti raznovrstnosti.

Evropske kulturne in ustvarjalne industrije imajo resničen potencial za reševanje navedenih izzivov ter lahko prispevajo k strategiji Evropa 2020 in nekaterim njenim vodilnim pobudam, kot so Unija inovacij, Evropski program za digitalne tehnologije, boj proti podnebnim spremembam, Program za nova znanja in spretnosti ter nova delovna mesta ali Industrijska politika za dobo globalizacije³.

Mnogo najnovejših študij⁴ je pokazalo, da so kulturne in ustvarjalne industrije (v nadaljnjem besedilu: KUI) izjemno inovativna podjetja z velikim gospodarskim potencialom ter eden najbolj dinamičnih evropskih sektorjev, ki prispeva približno 2,6 %

¹ Kot je povedal Predsednik Barroso v okviru svojih političnih smernic za naslednjo Komisijo. Celotno besedilo: http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/press_20090903_EN.pdf.

² Glej sporočilo Komisije „Evropa 2020: strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast“, COM(2010) 2020.

³ Kulturne in ustvarjalne industrije so priznane kot sektorji rasti zlasti v zgoraj navedenem posvetovalnem dokumentu Komisije in v delovnem dokumentu služb Komisije „Izzivi EU pri spodbujanju storitev na področju inovacij – ustvarjanje novih trgov in delovnih mest z inovacijami“, SEC(2009) 1195.

⁴ Študija o ekonomiji kulture v Evropi, ki jo je za Evropsko komisijo leta 2006 izvedel KEA, zgoraj navedeni delovni dokument služb Komisije o izzivih EU pri spodbujanju inovacij in poročilo UNCTAD (2008) „Ustvarjalno gospodarstvo – izziv ocenjevanja ustvarjalnega gospodarstva – za utemeljeno oblikovanje politik“.

k BDP EU. Te industrije imajo velik potencial za rast ter omogočajo kakovostna delovna mesta za okoli 5 milijonov ljudi v EU-27⁵.

Poleg tega imajo kulturne vsebine bistveno vlogo pri razvijanju informacijske družbe, saj krepijo naložbe v širokopasovne infrastrukture in storitve, digitalne tehnologije ter nove potrošniške elektronske in telekomunikacijske naprave.

KUI so poleg svojega neposrednega prispevka k BDP pomembne tudi pri spodbujanju gospodarskih in družbenih inovacij v mnogih drugih sektorjih.

Domiselne rešitve v mnogih različnih sektorjih so posledica ustvarjalnega razmišljanja v teh industrijah, ki sega od prenovitve ali oblikovanja identifikacijske „znamke“ držav, regij ali mest do razvoja znanj in spretnosti na področju informacijskih in komunikacijskih tehnologij (e-znanje⁶) za vseživljenjsko učenje, od inovacij na področju proizvodnje in storitev do spodbujanja nizkoogljičnih in trajnostnih gospodarskih okolij, od medgeneracijskega dialoga do medkulturnega dialoga in grajenja skupnosti⁷.

KUI lahko poleg tega z ustvarjanjem partnerstev na področju izobraževanja igrajo pomembno vlogo pri zagotavljanju ustvarjalnih, podjetniških in medkulturnih znanj, ki jih potrebujejo evropski državljani. V tem smislu lahko KUI podprejo evropske centre odličnosti in nam pomagajo oblikovati družbo znanja. Takšna znanja in spretnosti hkrati povečujejo potrebo po raznovrstnejših in zahtevnejših vsebinah in izdelkih. Na tak način se lahko oblikujejo trgi jutrišnjega dne, ki bolje ustrezajo prednostim, ki jih ima Evropa.

Evropske KUI s takšnim učinkom prelivanja omogočajo usmerjanje v bolj domiselno, bolj povezano, bolj zeleno in obetavnejšo prihodnost.

Da bodo KUI zmožne čim bolj izkoristiti priložnosti, ki jih ponujajo kulturna raznolikost, globalizacija in digitalizacija, ki so bistveni dejavniki nadaljnjega razvoja teh industrij, se je treba spopasti z naslednjimi izzivi:

- z vzpostavitvijo **pravilnih vzvodov** povečati sposobnost podjetnikov, da eksperimentirajo, inovirajo in so pri tem uspešni, ter olajšati dostop do financiranja in ustreznih znanj in spretnosti;
- podpreti KUI pri njihovem razvoju v **lokalnih in regionalnih okoljih**, kar naj bo podlaga za večjo **prisotnost na svetovnih trgih**, vključno s spodbujanjem izmenjave in mobilnosti; ter
- usmeriti se v ustvarjalno gospodarstvo s spodbujanjem **učinkov prelivanja KUI** v različnih gospodarskih in družbenih okvirih.

⁵ Več informacij o tem sektorju in zlasti več usklajenih statističnih podatkov je potrebnih za boljše spremljanje KUI ter analizo sedanjega položaja, gibanj, težav in izzivov na tem področju.

⁶ Evropska komisija je septembra 2007 sprejela sporočilo o dolgoročni agendi o e-znanjih: „E-znanja za 21. stoletje: spodbujanje konkurenčnosti, rasti in zaposlovanja“, COM(2007) 496 ter zdaj razmišlja, da bi ga nadgradila.

⁷ Glej študijo o vplivu kulture na ustvarjalnost, ki jo je leta 2009 za Evropsko komisijo pripravil KEA.

V času, ko nekateri naših mednarodnih partnerjev že v veliki meri črpajo iz raznolikih virov KUI⁸, mora EU šele razviti strateški pristop, s katerim bo trdnost in ustvarjalnost svojega gospodarstva ter družbeno povezanost utemeljila na močnih in privlačnih prednostih svoje kulture.

1. OZADJE POLITIKE, CILJI IN OBSEG ZELENE KNJIGE

Vse te razsežnosti so bistvo drugega cilja evropske agende za kulturo⁹, ki s pozivanjem EU h koriščenju kulturnega potenciala deluje kot pobudnik ustvarjalnosti in inovativnosti v okviru lizbonske strategije za rast in delovna mesta.

Agenda je bila podprta z resolucijo Sveta novembra 2007, odobril pa jo je tudi Evropski svet decembra 2007. Evropski svet je v svojih sklepih decembra 2007 priznal pomen kulturnega in ustvarjalnega sektorja v okviru lizbonske strategije ter potrebo po okrepitvi njegovega potenciala, zlasti glede MSP-jev.

V nadaljnjih sklepih je Svet poudaril potrebo po močnejšem povezovanju med izobraževanjem, usposabljanjem in KUI in čim večjem koriščenju potenciala MSP-jev v kulturnih in ustvarjalnih sektorjih¹⁰ ter pozval k okrepitvi sinergije med sektorjem kulture in ostalimi gospodarskimi sektorji in povezave med politikami na področju kulture in na drugih zadevnih področjih¹¹.

Hkrati je Evropski parlament med drugim Komisijo pozval, da „pojasni evropsko vizijo kulture, ustvarjalnosti in inovativnosti ter oblikuje politične ukrepe (...) za razvoj evropskih ustvarjalnih industrij ter jih vključi v resnično evropsko strategijo za kulturo“¹².

Zelena knjiga temelji na priporočilih in najboljših praksah, ki sta jih oblikovali dve delovni skupini nacionalnih strokovnjakov – ki sta se osredotočali na KUI in sinergije med kulturo in izobraževanjem – ter dve civilnodružbeni platformi – s poudarkom na KUI in dostopom do kulture¹³. Obe skupini sta bili vzpostavljeni v okviru izvajanja evropske agende za kulturo. Zelena knjiga se opira tudi na več neodvisnih študij in poročil, nedavno pripravljenih za Evropsko komisijo, ter črpa iz strategij, ki so jih razvile različne države članice za koriščenje potenciala svojih KUI¹⁴. Poleg tega povzema nekaj

⁸ Zlasti ZDA ali Kanada.

⁹ Glej Sporočilo Komisije o evropski agendi za kulturo v svetu globalizacije, COM(2007) 242.

¹⁰ Sklepi Sveta o prispevku kulturnih in ustvarjalnih sektorjev k doseganju lizbonskih ciljev, 2007: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/educ/94291.pdf.

¹¹ Sklepi Sveta o kulturi, ki spodbuja ustvarjalnost in inovativnost, 2009. http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc/CONS_NATIVE_CS_2009_08749_1_EN.pdf.

¹² Resolucija Evropskega parlamenta z dne 10. aprila 2008 o kulturnih industrijah v okviru lizbonske strategije: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0123+0+DOC+XML+V0//SL>.

¹³ Poročila teh dveh skupin so dostopna na http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc2240_en.htm. Dobre prakse, ki sta jih skupini opredelili, so navedene v opombah v različnih delih dokumenta.

¹⁴ Zlasti: Zelena knjiga o ustvarjalnem gospodarstvu za nordijsko regijo (Nordijski svet, 2007), Ustvarjalna Britanija – novi talenti za novo gospodarstvo (Združeno kraljestvo, 2008), Vrednost

sporočil evropskega leta ustvarjalnosti in inovativnosti 2009, zlasti glede potrebe po gradnji novih mostov med umetnostjo, filozofijo, znanostjo in poslovnim svetom¹⁵.

Namen zelene knjige je spodbuditi razpravo o zahtevah, potrebnih za oblikovanje resnično spodbudnega ustvarjalnega okolja za KUI v EU. Dokument združuje več različnih vidikov, od poslovnega okolja do potrebe po vzpostavitvi skupnega evropskega kulturnega prostora, od razvoja kapacitet do razvoja znanj in spretnosti ter spodbujanja evropskih ustvarjalcev v svetovnem merilu.

Namen knjige ni zajeti vseh dejavnikov, ki morebiti vplivajo na te industrije, temveč obravnavati nekaj ključnih področij, kjer lahko celovita raba politik in instrumentov na vseh ravneh upravljanja ter doseganje njihove večje medsebojne usklajenosti in boljšega usklajevanja prispevata k učinkovitemu koriščenju potenciala KUI v Evropi.

Vprašanja, ki jih dokument obravnava, so običajno pomembna za oblikovalce politik, KUI in druge zainteresirane strani na različnih ravneh, na evropski, nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Pri vsakem izmed obravnavanih vprašanj Komisija posebej pozdravlja prispevke glede **prednostnih nalog za ukrepanje na evropski ravni**.

Zelena knjiga skuša z obravnavanjem KUI zajeti različne pomene izrazov „kulturnen“ in „ustvarjalen“ v EU in tako izraziti evropsko kulturno raznolikost.

Na evropski ravni je bilo v okviru statistik o kulturi, vzpostavljenem leta 2000, opredeljenih osem področij (umetniška in spomeniška dediščina, arhivi, knjižnice, knjige in tisk, vizualne umetnosti, arhitektura, uprizoritvene umetnosti, avdio in avdiovizualni mediji/multimediji) ter šest funkcij (ohranjanje, ustvarjanje, izdelovanje, razširjanje, trgovina/prodaja in izobraževanje), ki s statističnega vidika tvorijo „sektor kulture“. Trenutno potekajo dela za posodobitev tega okvira in opredelitev obsega KUI¹⁶.

Širši pristop, ki ga uporablja ta dokument, temelji na naslednjih delovnih opredelitvah.

„Kulturne industrije“ so industrije, ki proizvajajo in razširjajo dobrine ali storitve, ki se v času nastanka obravnavajo z vidika njihove posebne značilnosti, uporabe ali namena, ki vsebujejo ali izražajo vsebine izražanje, ne glede na njihovo morebitno tržno vrednost. Poleg tradicionalnih umetniških sektorjev (uprizoritvene umetnosti, vizualne umetnosti, kulturna dediščina – vključno z javnim sektorjem) zajemajo tudi film, DVD in video, televizijo in radio, video igrice, nove medije, glasbo, knjige in tisk. Ta pojem je opredeljen v povezavi s pojmom kulturnega izražanja iz Konvencije Unesca o zaščiti in spodbujanju raznolikosti kulturnega izražanja iz leta 2005¹⁷.

ustvarjalnosti – dokument o politiki na področju kulture in gospodarstva (Nizozemska, 2009) ter Potencial ustvarjalnih industrij v Estoniji (2009).

¹⁵ Glej zlasti manifest ambasadorjev evropskega leta ustvarjalnosti in inovativnosti, izdanem novembra 2009. <http://www.create2009.europa.eu/ambassadors.html>.

¹⁶ Leta 2009 je bila vzpostavljena mreža za kulturo evropskega statističnega sistema ESSnet-culture pod pokroviteljstvom Eurostata. http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc1577_en.htm.

¹⁷ Glej: http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=33232&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

„Ustvarjalne industrije“ so industrije, ki kot vložek uporabljajo kulturo in imajo kulturno razsežnost, njihovi rezultati pa so po večini funkcionalni. Te industrije zajemajo arhitekturo in oblikovanje, ki elemente ustvarjalnosti vključujeta v širše procese, ter podsektorje, kot so grafično in modno oblikovanje ali oglaševanje.

Na obrobni ravni je poleg tega še mnogo drugih industrij, ki uporabljajo proizvodnjo vsebin za lasten razvoj ter so zato do določene mere s KUI v medsebojni odvisnosti. Med drugim vključujejo turizem in sektor novih tehnologij. Vendar pojem KUI, kakor se uporablja v tej zeleni knjigi, teh industrij izrecno ne obsega.

2. KULTURNA RAZNOLIKOST, DIGITALNI PREMİK IN GLOBALIZACIJA: GLAVNI DEJAVNIKI PRIHODNJEGA RAZVOJA KUI

KUI se spopadajo s hitro spreminjajočim se okoljem, ki ga zaznamujeta zlasti hiter razvoj in razširjanje digitalne informacijske in komunikacijske tehnologije na svetovni ravni. Ta dejavnik bistveno vpliva na vse sektorje, in sicer na vse člene vrednostne verige, od zasnove do proizvodnje, distribucije in porabe kulturnih dobrin in storitev.

Tehnologija in razpoložljivost širokopasovne infrastrukture v mestnih in podeželskih območjih odpirata nove priložnosti, saj ustvarjalcem omogočata proizvodnjo in distribucijo del za širše občinstvo po nižji ceni, neodvisno od fizičnih ali geografskih omejitev. Če ponudniki kulturnih vsebin v celoti izrabljajo IKT ter se tradicionalni vzorci proizvodnje in distribucije kritično pregledajo, to dejstvo omogoča večje občinstvo in širše tržišče za ustvarjalce ter raznovrstnejšo kulturno ponudbo za državljane. Razvoj IKT je hkrati odvisen od razpoložljivosti raznolikih kulturnih vsebin visoke kakovosti. Kulturne vsebine zato bistveno vplivajo na širše občinstvo pri sprejemanju teh novih tehnologij ter imajo vodilno vlogo pri razvoju e-znanj in medijske pismenosti evropskih državljanov.

Vendar to novo okolje močno spreminja tradicionalne proizvodne in potrošniške vzorce ter na ta način daje na preizkušnjo sistem, na katerem je ustvarjalna skupnost do zdaj utemeljevala vrednost svojih vsebin. Vpliv se močno razlikuje od podjetja do podjetja, odvisno od položaja določenega podjetja v vrednostni verigi. Ekonomska vrednost se prestavlja proti koncu verige, kar v nekaterih sektorjih neugodno vpliva na dejansko plačilo za ustvarjanje¹⁸. Poleg tega so dele industrij vsebin, predvsem industrije, ki proizvajajo posnete vsebine, močno prizadeli piratstvo in izgube pri prodaji fizičnih nosilcev (tj. CD, DVD), kar je škodilo njihovem razvoju, zmanjšalo njihove prihodke in posledično omejilo njihove možnosti za ustvarjanje novih delovnih mest in privabljanje naložb. Zato mora industrija razviti tudi nove in inovativne poslovne modele.

Izziv za mnoge sektorje so stroški digitalizacije, ki jih morajo KUI kriti (digitalizacija vsebin, razvoj znanj in spretnosti in posodobitev kvalifikacij osebja ter zahtevno področje ustreznega upravljanja pravic, povezanih z digitalizacijo, itd.), ter naložbe v nove poslovne modele in preskušanje njihovega delovanja, kar se oboje obrestuje šele na daljši rok. Poslovati po tradicionalnem poslovnem modelu in hkrati upravljati prehod na nove

¹⁸ To se na primer nedvomno dogaja v glasbenem sektorju, kjer prihodki iz digitalne prodaje glasbenikom še ne omogočajo znatnih honorarjev. Nasprotno pa se zdi, da v industriji video igrice spletni modeli brez kakršnih drugih posrednikov zagotavljajo razvijalcem boljše plačilo.

poslovne modele, ki šele nastajajo, je lahko težavno za mnoga ustvarjalna podjetja. Sposobnost podjetja, da se odzove na te strukturne spremembe, je v veliki meri odvisna tudi od velikosti podjetja in pogajalskega položaja v razmerju do novih ponudnikov digitalnih izdelkov. Globalni digitalni premik krepi položaj pomembnejših zainteresiranih strani, kot so telekomunikacijska podjetja ali proizvajalci potrošniške elektronike, ter sovpada s pojavom novih močnih globalnih akterjev, kot so spletni iskalniki in spletne družbene platforme, ki sicer znatno prispevajo k razvoju trga, a lahko hkrati varujejo dostop do njega. Ob tem večino KUI sestavlja veliko število mikro, malih in srednje velikih podjetij ter tistih s statusom svobodnih kulturnih delavcev, ki delujejo poleg vertikalno ali horizontalno povezanih podjetij.

Celo v sektorjih, kjer imajo vodilno vlogo velika mednarodna podjetja, so na področju ustvarjalnosti in inovativnosti bistvena mala in mikro podjetja. Običajno so med prvimi, ki tvegajo in se znajo prilagoditi ter imajo odločilno vlogo pri iskanju novih talentov, razvoju novih trendov in oblikovanju novih estetskih vrednot.

Za zagotovitev raznolike kulturne ponudbe potrošnikom sta potrebna raznovrstna paleta podjetnikov in neomejeno gibanje njihovih storitev. To je mogoče samo, če se zagotovi pravičen dostop do trga. Za oblikovanje in ohranjanje enakih konkurenčnih pogojev, ki zagotavljajo, da se dostop neupravičeno ne omejuje, bodo potrebna skupna prizadevanja na različnih področjih politike, predvsem na področju politike konkurence.

Interoperabilnost lahko igra pomembno vlogo pri oblikovanju pogojev pravičnega dostopa za nove platforme in opremo. Standardi pomagajo zagotavljati interoperabilnost med novimi in obstoječimi izdelki, storitvami, procesi, sistemi, aplikacijami in mrežami. Interoperabilnost ni pomembna samo za proizvajalce (zlasti MSP-je), temveč tudi za uporabnike, saj krepi izbiro, ki jo ima uporabnik na voljo, in sicer še posebej izbiro izdelkov in storitev KUI, ki temeljijo na IKT¹⁹. Poleg tega standardi pomagajo ustvariti inovacijam prijazen trg, ki spodbuja inovativnost ter se izogiba sistemom, ki bi lahko omejevali dostop do raznih vsebin. Zato je bistvenega pomena spodbujati interoperabilnost med platformami in opremo.

Poleg standardizacije in cenovnega vidika je raznolikost izbire temeljnega pomena za potrošnike. V skladu s členom 167 (prejšnji člen 151 ES) Pogodbe o delovanju Evropske unije se pri izvajanju evropske zakonodaje upoštevajo kulturni vidiki.

Komisija bo zato obravnavala tri glavne okvire politike, ki bodo močno vplivali na okvirne pogoje za KUI v digitalnem okolju. Vsi trije okviri temeljijo na predhodnih posvetovanjih.

Prvič, Evropski program za digitalne tehnologije je ena sedmih vodilnih pobud Evrope 2020. Komisija si bo v okviru, ki ga bo ustvaril ta program, med drugim prizadevala za oblikovanje resnično enotnega trga za spletne vsebine in storitve (tj. neomejene in varne spletne storitve EU in zanesljivi trgi digitalnih vsebin, uravnotežen zakonodajni okvir za upravljanje pravic intelektualne lastnine, ukrepi za lažje opravljanje čezmejnih storitev spletnih vsebin, spodbujanje izdajanja večozemeljskih licenc, ustrezna zaščita in plačilo za lastnike pravic ter dejavna podpora za digitalizacijo bogate kulturne dediščine Evrope).

¹⁹ Glej zlasti delovni dokument služb Komisije „Izzivi za evropsko standardizacijo“, oktober 2004.

Drugič, v okviru vodilne pobude „Unija inovacij“ bodo sprejeti posebni ukrepi za okrepitev vloge KUI pri spodbujanju inovativnosti in strukturnih sprememb. V tem smislu se bo posebna pozornost namenila spodbujanju podjetništva in dostopa do financiranja, izboljšanju okvirnih pogojev in predhodnega ocenjevanja, opredeljevanju potreb po raziskavah ter znanjih in spretnostih, razvoju novih pojmov grozdov ter boljše podpore podjetjem in inovacijam²⁰. Namen bo povezati glavne akterje na regionalni, nacionalni in evropski ravni, da se zagotovi bolj strateško usmerjena raba sedanjih in načrtovanih pobud v podporo KUI ter se okrepi mednarodno sodelovanje med njimi. To bo pripomoglo k inovativnejšim idejam za nove izdelke in storitve, ki omogočajo rast in delovna mesta.

Tretjič, strategija o pravicah intelektualne lastnine bo med drugim temeljila na mnogih preteklih in sedanjih pobudah, ki so neposredno povezane z več KUI²¹. Prizadevanja se osredotočajo na uporabo in upravljanje pravic, da se zagotovi uravnoteženost med potrebno zaščito in trajnostjo ustvarjanja ter potrebo po spodbujanju razvoja novih storitev in poslovnih modelov. Z vidika metode je Komisija jasno opredelila glavna področja, ki jih je treba izboljšati. Ob polnem upoštevanju pravil notranjega trga in konkurence bo vključila zainteresirane strani s pristopom „od spodaj navzgor“.

3. VZPOSTAVITEV PRAVILNIH VZVODOV

Da bodo zmožne v kar največji meri izkoristiti svoj dvojni kulturni in gospodarski potencial ter se ob tem opreti na vse prednosti zgoraj navedenih dejavnikov, potrebujejo KUI večjo sposobnost eksperimentiranja in inoviranja ter dostop do ustreznih znanj in spretnosti ter financiranja.

3.1. Več prostora za eksperimentiranje, inovacije in podjetništvo v kulturnem in ustvarjalnem sektorju

Nove – zlasti digitalne – tehnologije so povzročile nove vrste občinstva ter nove distribucijske kanale in potrošniške modele. Dostop do umetnosti in sodelovanje v njej se neprestano spreminjata. Meje med ustvarjalci in potrošniki se zabrisujejo z razvojem tehnologij, ki omogočajo dejavno udeležbo, kot so blogi, wikiji itd.

Nastajajoče subkulture povzročajo večdisciplinarno mešanico tradicionalnih in novih umetniških oblik in vsebin. Tradicionalne institucije imajo sicer poseben pomen za dostop do kulturnih storitev, vendar je treba priznati in podpreti nove načine doživljanja kulture, ki sejejo radovednost in budijo željo po analiziranju in demistifikaciji za dolgotrajno razmerje s kulturo²².

Kot v vseh ostalih družbenih sektorjih je treba okrepiti vidik raziskav in razvoja pri ustvarjalnosti in ustvarjanju. Če Evropa želi ostati v samem vrhu, je potrebna nadaljnja

²⁰ Ukrepi bi morali temeljiti na razpravah strokovne delavnice „Vseevropski pobudi za podporo inovativnih ustvarjalnih industrij v Evropi naproti“, ki se je odvijala med 4. in 5. februarjem 2010 v Amsterdamu. Več informacij je dostopnih na <http://www.europe-innova.eu/creative-industries>.

²¹ Sporočilo Komisije „Avtorske pravice v gospodarstvu znanja“, COM(2009) 532; posvetovalni dokument „Ustvarjalne vsebine na enotnem evropskem digitalnem trgu: prihodnji izzivi“, dokument za razpravo GD INFSO in GD MARKT, 2009.

²² Glej zlasti „Smernice politike civilnodružbene platforme o dostopu h kulturi“, 2009.

komunikacija med različnimi umetniškimi in ustvarjalnimi disciplinami, (pod)sektorji, področji gospodarstva in različnimi točkami v proizvodni verigi. Treba je spodbujati sodelovanje med umetnostmi, akademskimi in znanstvenimi institucijami, ki bo intenzivnejše, bolj sistematično in bo potekalo v širšem obsegu, ter podpreti javno-zasebne pobude v podporo umetniškemu eksperimentiranju²³.

S tega vidika je treba omogočiti celosten pristop k zagotavljanju primerne okolja za inovacije, rast in nadaljnji razvoj tega sektorja. Na regionalni ali nacionalni ravni v Evropi sicer že obstaja vrsta javnih in zasebnih pobud za podporo inovacij in podjetništva v KUI²⁴, vendar se zdi, da je treba obseg razprave razširiti s povezovanjem različnih elementov na vseh ravneh, vključno na evropski ravni, kjer lahko akterji sodelujejo pri konkretnem ukrepanju na številnih področjih strateškega pomena. Na primer, spodbuditi bi bilo treba vzpostavljanje prostorov za srečanja in „laboratorijev“ za odprto in k uporabniku usmerjeno inovativnost in eksperimentiranje, kjer se povezujejo različne discipline. Podpreti bi bilo treba posrednike ali mediatorje med različnimi sektorji in disciplinami ter dobre prakse na področju zagotavljanja odgovornosti in preglednosti. To bi Evropi pomagalo zagotoviti vrhunsko kakovost na svetovni ravni.

V tem okviru je pomembno tudi oblikovati ustrežnejše in ugodnejše pogoje za vključevanje novih in zlasti digitalnih tehnologij v KUI ter s tem evropskim državljanom zagotoviti raznovrstnejše in inovativne strokovne vsebine.

KUI pri trženju ustvarjalnosti praviloma izhajajo iz bogate in raznolike srčike kulturne dediščine ter usposobljenih umetnikov in drugih ustvarjalcev ter se opirajo na učinkovito medsebojno povezovanje raznih povezanih ravni podjetniških in inovativnih storitev. Proizvodni procesi KUI so poleg tega podvrženi neprestanemu prilagajanju in inovacijam, zato je zanje bistvenega pomena, da izmenjujejo informacije, gradijo na neoprijemljivih vrednostih in znajo pritegniti nadarjene posameznike, ki lahko proces osvežijo. Te značilnosti izhajajo iz same narave kulturnih izdelkov. Zaradi različnih okusov potrošnikov je potrošniško sprejemanje izdelkov izjemno negotovo. Zaradi teh omejitev je najboljša organizacijska struktura pogosto „grozd kulturnih in ustvarjalnih industrij“, ki je zgoščen niz odzivnih in prilagodljivih industrij²⁵. V večini primerov ti funkcijski grozdi temeljijo na dejavnem sodelovanju med različnimi med seboj povezanimi akterji na področju inovacij in institucijami. V takšnih okoljih se konkurenčna podjetja velikokrat povežejo v medpodjetniško sodelovanje, ki ga pogosto usmerjajo organizacijske mreže, kot so grozdne organizacije²⁶.

²³ Glej zlasti primere dobrih praks, ki so jih opredelili nacionalni strokovnjaki v okviru delovnih skupin ter civilnodružbene platforme o KUI.

²⁴ S tega vidika je primerno omeniti, da se trenutno izvajajo pilotni projekti o novih pristopih k boljšemu zagotavljanju podpore inovativnim ustvarjalnim podjetjem v okviru pobude evropske inovacijske platforme za na znanju temelječe storitve INNOVA, ki jo financira Okvirni program EU za konkurenčnost in inovativnost.

²⁵ Glej „Ekonomija kulture“, op. cit.

²⁶ Nacionalni strokovnjaki so v okviru delovnih skupin o KUI opredelili dobre prakse v grozdih v mnogih državah članicah, kot so Irska, Združeno kraljestvo, Španija, Estonija, Finska ali Danska itd.

S tega vidika²⁷ se zdi potrebno izboljšati fizično in družbeno okolje, v katerem lahko ustvarjalci in z njimi povezane institucije, kot so umetniške in oblikovalske šole ali muzeji, učinkovito delujejo v okviru grozdov. Potrebno je boljše razumevanje, kako lahko kulturna in ustvarjalna podjetja bolje izkoristijo svojo vpetost v isto okolje s spodbujanjem mreženja, omogočanjem večje podpore pri ustanavljanju ustvarjalnih podjetij ter vključevanjem uporabniške razsežnosti v obstoječe grozde.

VPRAŠANJE

– Kako zagotoviti več prostora in boljšo podporo za eksperimentiranje, inovacije in podjetništvo v KUI? Kako zlasti povečati dostop do storitev IKT v kulturnih in ustvarjalnih dejavnostih ter izboljšati uporabo njihovih kulturnih vsebin? Kako naj IKT postanejo gonilna sila novih poslovnih modelov za nekatere KUI?

3.2. Boljše usklajevanje potrebnega znanja in spretnosti v KUI

Podjetja v KUI (zlasti MSP), kjer se križata ustvarjalnost in podjetništvo, še vedno težko najdejo osebe z ustrežno kombinacijo znanj in spretnosti. Za povečanje konkurenčnega potenciala sektorja je treba srednjeročno in dolgoročno boljše uskladiti ponudbo znanj in spretnosti ter povpraševanje na trgu delovne sile. K temu lahko pripomorejo partnerstva med umetniškimi in oblikovalskimi šolami ali univerzami ter podjetji. Pri zapolnjevanju vrzeli so se izkazale za uspešne inkubatorske enote, ki so sicer pogosto vzpostavljene izven umetniških šol, vendar z njihovo dejavno udeležbo²⁸.

Poleg tega se zaradi nenehnega tehnološkega razvoja „tehnične“ potrebe, specifične za sektor, v teh industrijah izjemno hitro spreminjajo, kar še povečuje pomen vseživljenjskega učenja. Ker KUI pristopajo k uporabi IKT na vse inovativnejše načine, so za pospešitev inovacij in konkurenčnosti potrebna nekatera e-znanja. Poleg teh znanj KUI potrebujejo tudi ljudi s poslovnimi kompetencami – z upravljavskimi in trgovskimi znanji itd. – ki so sposobni razumeti in izkoristiti možnosti financiranja (banke in finančne institucije, sponzorstvo in donacije itd.) ter razumeti nove IKT, zlasti v sodobnem digitalnem okolju. Če se v tem smislu ne bodo sprejeli nobeni ukrepi, obstaja tveganje, da Evropa zaradi pomanjkanja, neusklajenosti in vrzeli na področju znanj in spretnosti ne bo zmožna izkoristiti vsega potenciala KUI.

Zaradi velikega potenciala za rast, ki ga imajo KUI, in njihovega neprestano spreminjajočega se in zapletenega delovnega okolja bi bilo zlasti koristno boljše razumeti in načrtovati nova znanja in spretnosti, ki jih KUI potrebujejo zdaj ali jih bodo potrebovale v prihodnosti. V okviru pobude „nova znanja in spretnosti za nova delovna mesta“ bi bilo treba sprožiti posebno sektorsko pobudo za KUI, ki bi na evropski ravni združila opravljene analize in pridobljene izkušnje ob pomoči ustreznih zainteresiranih strani²⁹.

²⁷ Glej Amsterdamsko deklaracijo, ki so jo sprejeli udeleženci delavnice „Vseevropski pobudi za podporo inovativnih ustvarjalnih industrij v Evropi naproti“, februar 2010. http://www.europe-innova.eu/web/guest/home/-/journal_content/56/10136/178407.

²⁸ Glej dobre prakse, ki so jih opredelili nacionalni strokovnjaki v okviru delovne skupine o KUI.
²⁹ Sporočilo „Nova znanja in spretnosti za nova delovna mesta: napovedovanje in usklajevanje potreb trga dela ter znanja in spretnosti“, Evropska komisija, COM(2008) 868.

Za premostitev vrzeli med strokovnim usposabljanjem in strokovno prakso bi lahko bilo medsebojno partnersko inštruiranje (tj. posodabljanje znanj in spretnosti ter procesov z izmenjavanjem informacij med partnerji, ki se spopadajo z istimi izzivi, kot način učenja na napakah in uspehih drugih ljudi, izpopolnjevanje projektov pod vodstvom izkušenih mentorjev, raziskovanje novih tehnologij ali širjenje baze kontaktov) zelo koristno pri pospeševanju odzivnosti KUI na spremembe. Omogočilo bi dostop do visoko usposobljenih strokovnjakov, ki v drugih okoljih morda niso dostopni, ter pomagalo vzpostaviti vseevropske mreže.

VPRAŠANJA

- Kako razvijati umetniške in oblikovalske šole ali podjetja na tem področju, da se spodbudijo inkubatorji, odpiranje novih podjetij in podjetništvo ter razvoj e-znanj?
- Kako bi se lahko spodbudilo partnersko inštruiranje v KUI na ravni Evropske unije?

3.3. Dostop do finančnih sredstev

Dostop do finančnih sredstev je glavna ovira za rast mnogih podjetij v sektorju³⁰.

Kot je že bilo omenjeno, so številni kulturni in ustvarjalni podjetniki mala do srednje velika podjetja. Med njimi so podjetja z enim ali dvema zaposlenima, ki prevladujejo v tem sektorju in vključujejo novo vrsto „podjetniških posameznikov“ ali „podjetniških kulturnih delavcev“, ki ne sledijo več običajnim vzorcem zaposlitev za polni delovni čas³¹.

KUI se spopadajo s posebnimi izzivi pri doseganju zadostne investicijske pripravljenosti zaradi različnih vzrokov: pomanjkanje informacij in pomanjkljivo razumevanje primernih finančnih virov, težave pri prepričljivem oblikovanju in predstavljanju poslovnega načrta ali izbira neuspešnega poslovnega modela³².

Poleg tega so ta podjetja v veliki meri prototipna ali projektno zasnovana ter močno odvisna od svojega vodilnega izdelka ali storitve ter posameznega talenta in sposobnosti tveganja.

Dostop KUI do finančne podpore je omejen, ker mnogo podjetij trpi zaradi pomanjkanja kapitala in se spopada z resnimi težavami pri ustreznem ovrednotenju svojega nematerialnega premoženja, tj. avtorskih pravic (npr. umetniki ali pisatelji, ki podpišejo pogodbe z založbami, ali katalogi glasbenih ali kinematografskih del), ko skušajo pridobiti finančna sredstva. V nasprotju s podjetji na tehnoloških področjih nima nematerialno premoženje KUI nobene priznane vrednosti v bilancah stanja, poleg tega pa njihove naložbe v razvoj novih talentov in ustvarjalne zamisli niso v skladu z običajnim pojmovanjem „raziskav in razvoja“.

³⁰ Glej zlasti mini študijo, pripravljeno za Evropsko komisijo, o „Dostopu do dejavnosti financiranja evropske zveze ustvarjalnih industrij“, Jenny Tooth, 2010, dostopno na [at www.europe-innova.eu/creative-industries](http://www.europe-innova.eu/creative-industries).

³¹ Glej pripravljene dokumente, izdelane za Evropsko komisijo na Utrecht School of the Arts v okviru študije o podjetniški razsežnosti kulturnih in ustvarjalnih industrij, 2010, na <http://cci.hku.nl/>.

³² Jenny Tooth, op. cit.

Vlagateljem in bankam je treba pomagati do boljšega razumevanja ekonomske vrednosti in potenciala KUI. Za spodbuditev financiranja v KUI bi bilo treba vzpostaviti jamstvene sisteme in ostale mehanizme finančnega inženiringa.

Svetu ustvarjanja in svetu financ, ki sta pogosto ločena, je treba pomagati najti skupni jezik, ki bo KUI zagotovil pravičnejši dostop do financiranja.

V tem pogledu lahko imajo pomembno vlogo pri lajšanju dostopa MSP-jev do finančnih sredstev inovativni finančni instrumenti, kot so rizični kapital in jamstva ter ostali instrumenti delitve tveganja, ki jih omogočajo akterji na trgu. Takšni instrumenti se izvajajo v okviru tržno usmerjenih programov javne porabe EU (kot je Program za konkurenčnost in inovacije). Izkazali so se za uspešne pri podpiranju dostopa MSP-jev do financiranja, vendar se pri tem niso osredotočali posebej na KUI, temveč na široko paleto MSP-jev.

Na nacionalni ali regionalni ravni so se pojavili zanimivi novi finančni modeli, ki se jasneje osredotočajo na KUI. Nekateri izmed njih uvajajo lažji dostop do posojil s povezovanjem strokovnega znanja in izkušenj med sektorji pri ocenjevanju podjetij in njihovih izdelkov³³. Drugi združujejo vlagatelje in podjetja, ki za rast potrebujejo rizični kapital³⁴, vključno s skupinskim financiranjem („crowdfunding“) ³⁵. Komisija poleg tega preučuje možnost vzpostavitve jamstvenega sklada za proizvodnjo v avdiovizualnem sektorju v okviru izvajanja programa MEDIA. ³⁶

VPRAŠANJE

– Kako spodbuditi zasebne naložbe in izboljšati dostop do financiranja za KUI? Ali podpiranje in dopolnjevanje nacionalnih in regionalnih prizadevanj prinaša finančnim instrumentom na ravni EU dodano vrednost? Če je odgovor pritrdilen, kako?

– Kako izboljšati investicijsko pripravljenost kulturnih in ustvarjalnih podjetij? Katere posebne ukrepe bi bilo treba sprejeti in na kateri ravni (regionalni, nacionalni, evropski)?

4. LOKALNI IN REGIONALNI RAZVOJ KOT PODLAGA ZA USPEH NA GLOBALNI RAVNI

KUI se razvijajo na lokalni in regionalni ravni, kjer potekata mreženje in grozdenje. Ustvarjalnost sicer nastaja na lokalni ravni, a ima njen doseg globalno razsežnost. S spodbujanjem mobilnosti umetnikov in kulturnih delavcev se lahko KUI pomaga pri

³³ Glej zanimive primere, ki so jih opredelili nacionalni strokovnjaki v okviru delovne skupine ter civilnodružbene platforme o KUI.

³⁴ Glej zlasti Jenny Tooth, op. cit., in dokumente, pripravljene v okviru študije o podjetniški razsežnosti v KUI (op. cit.), ki izpostavljajo potrebo inovativnih kulturnih in ustvarjalnih MSP-jev po rizičnem kapitalu na enotnem trgu. Glej tudi dobre prakse, ki so jih opredelili nacionalni strokovnjaki v okviru delovne skupine o KUI.

³⁵ Spletne strani za skupinsko financiranje pomagajo združevati manjše vlagatelje, na primer za financiranje neodvisnega filma (npr. indiegogo.com).

³⁶ Sklad bo delno nosil finančno tveganje, povezano s posojili, ki jih banke odobrijo neodvisnim evropskim avdiovizualnim producentom, z jamčenjem kritja določenega odstotka izgube, če producent ne bo zmožen povrniti posojila, kar bo lokalne banke spodbudilo k odobritvi posojil filmskim producentom.

preskoku z lokalne ravni na globalno raven ter zagotovi evropsko prisotnost po vsem svetu.

4.1. Lokalna in regionalna razsežnost

KUI pogosto pomagajo šepajočim lokalnim gospodarstvom, saj prispevajo k nastanku novih gospodarskih dejavnosti, ustvarjajo nova in trajnostna delovna mesta ter povečujejo privlačnost evropskih regij in mest.

Regionalne in lokalne razvojne strategije so uspešno integrirale KUI na mnoga področja: spodbujanje uporabe kulturne dediščine v poslovne namene; razvoj kulturne infrastrukture in storitev za trajnostni turizem; grozdenje lokalnih podjetij ter partnerstva med KUI in industrijo, raziskavami, izobraževanjem in drugimi sektorji; ustanavljanje laboratorijev za inovacije; razvoj čezmejno integriranih strategij za upravljanje naravnih in kulturnih virov ter oživitev lokalnih gospodarstev; trajnostni razvoj mest.

Kohezijska politika EU je priznala večstranski prispevek kulture k njenim strateškim ciljem (konvergenca, konkurenčnost in zaposlovanje, teritorialno sodelovanje)³⁷. Kljub temu je težko opredeliti, do katere mere se KUI podpirajo s sredstvi, namenjenimi za kulturo – ali iz katere druge ustrezne postavke, kot so raziskave in inovacije, spodbujanje inovativnih MSP-jev, grozdi in mreže, informacijska družba (vključno z digitalizacijo in e-dostopom do kulture), oživitev mest in človeški kapital³⁸. Politika razvoja podeželja, ki jo financira Evropski sklad za kmetijstvo in razvoj podeželja, prav tako podpira kulturo z ohranjanjem podeželske dediščine, vključno z obnavljanjem vasi, varovanjem naravne in kulturne dediščine in dejavnostmi za prosti čas. Strategije lokalnega razvoja, ki se razvijajo in izvajajo prek lokalnih partnerstev LEADER v podeželskih območjih, lahko prav tako prispevajo, saj kultura podeželju prinaša gospodarsko raznolikost in izboljšuje življenjsko kakovost. Zdi se, da ta potencial ni zadovoljivo izrabljen.

Pri oblikovanju politik in instrumentov pomoči na vseh ravneh bi bilo treba upoštevati posebno vlogo, ki jo lahko imajo KUI v regionalnem in lokalnem razvoju³⁹.

KUI temeljijo na znanju in pretežno specializiranih trgih dela. V skladu z akademskimi raziskavami naj bi se industrializacija ustvarjalnosti in kulturne inovativnosti v velikem obsegu odvijala v večjih mestnih območjih. Kljub temu ni neposredne povezave med KUI in velikostjo trga dela ali prebivalstvom. Regionalna porazdelitev industrijskih in inovacijskih sistemov, ključno s KUI, je veliko bolj raznolika⁴⁰. V podeželskih območjih lahko novi poslovni modeli pomagajo spodbuditi inovativnost in trajnost v tradicionalnih oblikah (npr. lokalne obrti) ter voditi sposobnost ekonomskega preživetja⁴¹.

³⁷ Načrtovani odhodki EU za programsko obdobje 2007–2013 za kulturo znašajo okoli 6 milijard EUR, kar je 1,7 % celotnega proračuna.

³⁸ Kohezijska politika EU – tematske strani: http://ec.europa.eu/regional_policy/themes/index_en.htm.

³⁹ Glej dobre prakse, ki so jih opredelili nacionalni strokovnjaki v okviru delovne skupine o KUI.

⁴⁰ Ustvarjalne in kulturne industrije, prednostno sektorsko poročilo (osnutek), Evropski observatorij grozdov, 2010.

⁴¹ Študija, pripravljena za Evropsko komisijo, o prispevku kulture k lokalnem in regionalnem gospodarskem razvoju kot delu kohezijske politike EU.

Ustvarjalnost in inovativnost imata močno in pomembno regionalno razsežnost⁴². Politike in instrumente pomoči je treba določiti na lokalni ravni na podlagi posebnih lokalnih značilnosti in prednosti ter pri tem uporabiti lokalne vire („krajevno zasidran pristop k razvoju“). Za uspeh je hkrati potrebno učinkovito usklajevanje med različnimi političnimi in upravnimi ravni. Razvojne strategije bi morale temeljiti na orodjih za oceno učinka in vrednotenje, da se podpre oblikovanje politik, temelječih na resničnih podatkih.

Podlaga uspešnih strategij je srednjeročni do dolgoročni razvojni model (10–20 let), ki združuje naložbe v infrastrukturo in človeški kapital. Naložbe bi se morale osredotočiti na področja, ki so za KUI ključnega pomena, kot so novi poslovni modeli, ustvarjalnost in inovativnost, digitalizacija, znanja, spretnosti in plemenitenje človeškega kapitala ter ustvarjalna partnerstva z drugimi sektorji. Strateški pristop v okviru povezanega razvojnega modela pomeni, da podpora KUI ne velja za razkošno ali osamljeno politično možnost, temveč skupni prispevek h gospodarskemu razvoju in družbeni koheziji nekega območja. Da bi bile uspešne, bi morale biti integrirane razvojne strategije opredeljene na ustreznih teritorialnih ravneh, in sicer na podlagi partnerstva med organi, pristojnimi za različne javne politike (kot so gospodarski razvoj, zaposlovanje, izobraževanje in kultura), in predstavniki civilne družbe, predvsem poslovnimi, delavskimi in državljskimi združenji.

Izmenjava dobrih praks je ključnega pomena. Za zagotovitev prenosa znanja in zmožnosti med področji, ki zaostajajo, in središči rasti bi morale biti uporabljene vse možne mreže v Evropi.

VPRAŠANJE

– Kako okrepiti integracijo KUI v strateški regionalni/lokalni razvoj? Katera orodja in kakšna partnerstva so potrebna za integrirani pristop?

4.2. Mobilnost in kroženje kulturnih in ustvarjalnih del

Umetniki in kulturni delavci so bistveni za razcvet KUI in spodbujanje njihove mobilnosti pomembno prispeva k bogatenju njihovega strokovnega znanja in spretnosti in/ali njihovega umetniškemu razvoju, saj omogoča nadgradnjo njihovih raziskovalnih prizadevanj, odpira nove tržne priložnosti in povečuje karijerne možnosti, zlasti z udeleževanjem v umetniških rezidencah, na festivalih, turnejah, mednarodnih razstavah ali literarnih prireditvah. Mobilnost lahko poleg tega na neposrednejši način ugodno vpliva na uspešnost KUI, in sicer z odpiranjem novih tržnih priložnosti prek programov za izboljšanje industrijskih izvoznih strategij, spodbujanjem programov mednarodnih praks ali krepitvijo kapacitet⁴³.

Na drugi strani kroženje umetniških del koristi evropskemu občinstvu, saj mu nudi nove perspektive, izziva individualno in kolektivno zavest pri razumevanju in izkušanju kompleksnosti (vrsta znanj in spretnosti – z medkulturno komunikacijo vred – ki je ključna v današnjem svetu) ter omogoča dostop do raznovrstnejših kulturnih krajin. Na

⁴² Šesto poročilo o napredku na področju gospodarske in socialne kohezije, COM(2009) 295.

⁴³ Glej zlasti študijo, ki jo je za Evropsko komisijo pripravil Ericarts, „Pomen mobilnosti: programi in sheme za podporo mobilnosti umetnikov in kulturnih delavcev“, 2008.

drugi ravni kroženje prek nacionalnih meja pomaga evropskim državljanom do boljšega poznavanja in razumevanja drugih kultur držav članic Evropske unije ter spoštljivega odnosa do bogastva kulturne raznolikosti. Na tak način lahko državljani sami odkrijejo, kaj imajo med seboj skupnega.

Mobilnost umetnikov, kulturnih delavcev in del je navsezadnje bistvena za kroženje idej prek jezikovnih ali nacionalnih meja ter za omogočanje širšega dostopa do kulturne raznolikosti.

Zaradi teh vzrokov je mobilnost ključni element evropske agende za kulturo in Programa za kulturo EU (2007–2013).

Kljub temu obstaja mnogo dejavnikov, ki takšno mobilnost ovirajo. Nekatere teh ovir so povezane z zakonodajno ureditvijo na področju vizumov, socialnim ali davčnim sistemom ter drugimi upravnimi preprekami ali pomanjkljivim dostopom do pravih informacij⁴⁴ glede različnih zakonskih, uredbenih, proceduralnih in finančnih vidikov, na katerih temelji mobilnost v kulturnem sektorju. Prizadevanja, da bi se te ovire odstranile, že potekajo⁴⁵, zato se to vprašanje v dokumentu ne obravnava.

Poleg splošnih vidikov je mobilnost umetniških del, umetnikov in kulturnih delavcev mogoče dodatno okrečiti z vključevanjem vrste javnih in zasebnih akterjev v čezmejno zagotavljanje kulturne raznolikosti. Teh akterjev je veliko in se zelo razlikujejo med sektorji. Znotraj te verige akterjev bi lahko bilo spodbujanje čezmejnega kroženja in spletnega dostopa pomembno na različnih posredniških točkah med ustvarjalci/producenti kulturnega izražanja ter državljani/potrošniki. Na drugi ravni bi lahko bili pri premagovanju nacionalnih in jezikovnih mej koristni specializirani ukrepi, tj. podpiranje talentov, ki se šele uveljavljajo, ter manj znanih repertoarjev ali zbirk⁴⁶.

Zato bi bilo koristno bolje razumeti, katere oblike partnerstev, sodelovanja ali podpore bi lahko na evropski ravni prispevale k lažji, hitrejši in večji mobilnosti del, umetnikov in kulturnih delavcev prek nacionalnih meja.

Ta zelena knjiga zato skuša še posebej osvetliti vprašanje, kako izboljšati in povečati obseg takšne mobilnosti.

VPRAŠANJE

– Katere nove instrumente je treba aktivirati, da se spodbudi kulturna raznolikost s pomočjo mobilnosti kulturnih in ustvarjalnih del, umetnikov in kulturnih delavcev v Evropski uniji in zunaj njenih meja? Do katere mere naj bi virtualna mobilnost in spletni dostop prispevala k tem ciljem?

⁴⁴ Glej študijo izvedljivosti, ki jo je za Evropsko komisijo pripravil McCoshan et al, „Informacijski sistemi za podporo mobilnosti umetnikov in drugih kulturnih delavcev“, 2009.

⁴⁵ Skupina nacionalnih strokovnjakov za mobilnost umetnikov, ustanovljena v okviru izvajanja evropske agende za kulturo, obravnava nekaj izmed teh vprašanj. Vprašanja omejevanja dostopa na trg ter mobilnosti umetnikov in kulturnih delavcev bi morale v okviru izvajanja Direktive 2006/123/ES o storitvah na notranjem trgu obravnavati države članice same.

⁴⁶ Nacionalna skupina strokovnjakov se v okviru evropske agende za kulturo posveča vprašanju mobilnosti muzejskih zbirk.

4.3. Kulturne izmenjave in mednarodna trgovina

Stališče EU glede mednarodnih kulturnih izmenjav in trgovine temelji na Konvenciji Unesca o zaščiti in spodbujanju raznolikosti kulturnega izražanja iz leta 2005. V skladu s to konvencijo je EU zavezana k spodbujanju bolj uravnoteženih kulturnih izmenjav ter krepitvi mednarodnega sodelovanja in solidarnosti v partnerskem duhu, da bi se za zaščito in pospeševanje raznolikosti kulturnega izražanja zlasti povečale zmogljivosti držav v razvoju. Ti cilji so v skladu z nekaterimi vodilnimi načeli Konvencije, posebej z načeli pravičnega dostopa⁴⁷, odprtosti in ravnotežja⁴⁸.

V tem okviru si je Evropska unija zase in za države članice pridržala pravico opredeljevanja in izvajanja kulturnih politik za ohranitev kulturne raznolikosti⁴⁹. Unija je hkrati okrepila svojo zavezo za podporo vloge, ki jo ima kultura v razvoju. Unija poleg tega spodbuja različne oblike prednostne obravnave za države v razvoju. EU je zavezana tudi k spodbujanju medkulturnega dialoga na svetovni ravni. Pri tem mora prispevati tudi k razširjanju svoje kulturne raznolikosti – vključno z dobrinami in storitvami, ki jih proizvajajo KUI – po vsem svetu.

Ta poseben pristop h kulturnim izmenjavam je posledica skupnih vrednot, ki so v srcu evropskega projekta. To so temeljni stebri, na katerih se lahko oblikuje posebna in dinamična „podoba Evrope“, podoba privlačne in ustvarjalne Evrope, ki temelji na bogastvu svoje dediščine in odprtosti do drugih kultur z vsega sveta. Dolga evropska tradicija in bogato ustvarjanje na področju filma, glasbe, umetnosti, arhitekture, oblikovanja ali mode lahko nedvomno pozitivno prispevata k odnosom EU z ostalim svetom.

Za spodbujanje KUI svetovne kakovosti ter izvažanje njihovih del, izdelkov in storitev je treba seveda razviti povezave s tretjimi državami. Zlasti MSP-ji potrebujejo podporo pri navezovanju stikov in spodbujanju mednarodne prepoznavnosti svojih dejavnosti. Med posebnimi orodji, razvitimi za podporo izvažanja, so dialog med različnimi industrijami, pridobivanje novih odjemalcev in tržnih informacij ter skupno zastopanje na mednarodnih sejmih. Programi sodelovanja⁵⁰ ponujajo hkrati možnost vzajemnega učenja in mreže kontaktov v tujini. Pri spodbujanju kulturne raznolikosti je pomembno tudi omogočanje umetniških izmenjav s tretjimi državami⁵¹.

Evropa je sklenila številne sporazume s tretjimi državami ali regionalnimi združenji držav. KUI bi lahko bili vključene v zagotavljanje tehnične pomoči in programe sodelovanja kot prednostna področja za gospodarske izmenjave. Politični dialog s tretjimi državami ali regionalnimi združenji bi lahko poleg tega v nekaterih primerih podprl

⁴⁷ Glej člen 2 Konvencije, načelo 7.

⁴⁸ Glej člen 2 Konvencije, načelo 8.

⁴⁹ EU in države članice so kot mnogi drugi partnerji v Svetovni trgovinski organizaciji pri pristopu k Splošnemu sporazumu o trgovini s storitvami (GATS) pridržale pravico do opredeljevanja in izvajanja politik za ohranjanje kulturne raznolikosti z obveščanjem o izvzetju od izvajanja pravila države z največjimi ugodnostmi v skladu s členom II GATS ter z doslednim vzdrževanjem od posebnih zavez glede dostopa do trga in nacionalne obravnave v kulturnih storitvah, posebej v avdiovizualnem sektorju.

⁵⁰ Takšni programi se spodbujajo v okviru pripravljalnega ukrepa MEDIA International (2008–2010) in MEDIA Mundus (2011–2013).

⁵¹ Kakor je bilo poudarjeno v okviru platforme o potencialu kulturnih in ustvarjalnih industrij.

dialog med industrijami. Za lažjo izmenjavo in izvoz bi se lahko razvilo posebno orodje EU⁵².

VPRAŠANJE

– Katera orodja je treba predvideti ali okrepiti na ravni EU, da se spodbudijo sodelovanje, izmenjave in trgovina med KUI EU in tretjimi državami?

5. ZA USTVARJALNO GOSPODARSTVO: UČINKI PRELIVANJA KUI

V skladu s poročili, ki jih je objavilo več evropskih držav, imajo KUI v nacionalnih in regionalnih inovacijskih sistemih pomembnejšo vlogo, kot so to poprej priznavali oblikovalci politike⁵³.

Prvič, te industrije zagotavljajo vsebine za digitalne naprave in mreže ter tako prispevajo k sprejemanju in nadaljnjem razvoju IKT, na primer k zagonu širokopasovnih storitev. So intenzivni uporabniki tehnologije, zato njihove zahteve pogosto sprožijo prilagoditve in nov tehnološki razvoj, saj spodbujajo inovativnost proizvajalcev tehnologije.

Drugič, s svojo posebno središčno vlogo pri digitalnem premiku in novih težnjah usmerjanja v „izkustveno ekonomijo“ ter s sposobnostjo oblikovanja ali krepitve družbenih in kulturnih trendov in – posledično – potrošniškega povpraševanja imajo KUI pomembno vlogo pri ustvarjanju inovacijam prijazne klime v Evropi.

Tretjič, zdi se, da dosegajo podjetja, ki uporabljajo sorazmerno več storitev iz KUI, na področju inovativnosti boljše rezultate. Posebni mehanizmi, prek katerih to poteka, sicer še niso dokumentirani, vendar se zdi, da storitve ustvarjalne inovativnosti, ki jih zagotavljajo KUI, spodbujajo inovativne dejavnosti v drugih podjetjih in organizacijah v širšem gospodarskem okviru in na ta način prispevajo k obravnavi vedenjskih nezadostnosti, kot so nepripravljenost tvegati, teženje k ohranjanju obstoječega stanja in pomanjkanje dolgoročne perspektive. Oblikovanje je dober primer ustvarjalnega procesa, ki lahko spodbudi inovacije, osredotočene na uporabnika⁵⁴.

Poleg tega poročila kažejo tudi, da so ustvarjalni delavci bolj povezani s širšim gospodarstvom, kot je predhodno veljalo. Več ustvarjalnih strokovnjakov, ki so se usposabljali na umetniških šolah, dela izven KUI kot znotraj teh industrij ter posreduje znanje, inovativnost in nove ideje, ki prihajajo iz KUI.

Splošneje, mesta in regije pojmujejo prvorazredno kulturno infrastrukturo in visokotehnološke storitve, dobre pogoje za življenje in preživljanje prostega časa, živahne kulturne skupnosti in močne lokalne KUI vedno bolj kot posredne lokacijske

⁵² Glej dobre prakse, ki so jih opredelili nacionalni strokovnjaki v okviru delovne skupine o KUI.

⁵³ Glej zlasti H. Bakhshi, E. McVittie in J. Simmie, *Creating Innovation. Do the creative industries support innovation in the wider economy?* 2008; J. Pott in K. Morrison, *Nudging Innovation*, 2008, *consideration of the NESTA Innovation Vouchers Pilot*, 2008; *The role of creative industries in industrial innovation*, K. Müller, C. Rammer in J. Trüby, 2008.

⁵⁴ Delovni dokument služb Komisije „Oblikovanje kot gonilo inovacij, osredotočenih na uporabnika“, SEC(2009) 501.

dejavnike, ki jim lahko pomagajo k večji gospodarski konkurenčnosti z vzpostavljanjem inovacijam naklonjenega okolja ter privabljanjem podjetij in visoko kvalificiranih ljudi.

Kulturni sektor in KUI lahko poleg tega izvirno prispevajo k spopadanju z bistvenimi izzivi, kot so boj proti podnebnim spremembam in prehod na zeleno gospodarstvo ter nov model trajnostnega razvoja. Umetnost in kultura imata edinstveno sposobnost ustvarjanja zelenih delovnih mest, ozaveščanja, kritičnega motrenja družbenih navad in spodbujanja vedenjskih preobratov v naših družbah, vključno z našim splošnim odnosom do narave. Pokažeta lahko tudi nove načine za mednarodno obravnavo takšnih vprašanj. Za uspešno reševanje teh izzivov je treba na različnih ravneh upravljanja oblikovati ustrezno okolje, v katerem se bodo razvile strategije ustvarjalnosti. Za dopolnitev bolj tradicionalnih kazalnikov inovativnosti je treba hkrati nadaljevati s prizadevanji, povezanimi z vrednotenjem ustvarjalnih okolij. Ključno vprašanje je, kako pospešiti pozitivne učinke prelivanja, ki jih lahko imajo kultura in KUI na širše gospodarsko in družbeno okolje.

Eden izmed načinov je čim bolj okrepiti povezave med kulturo in izobraževanjem za spodbuditev vseživljenjske ustvarjalnosti. Pri tem je bistvena predpostavka, da ustvarjalnost ni izključno darilo, s katerim se človek rodi. Vsakdo je ustvarjalen na tak ali drugačen način in se lahko nauči uporabljati svoj ustvarjalni potencial. V tem zapletenem in hitro spreminjajočem se svetu si moramo zato prizadevati za razvoj ustvarjalnih, podjetniških in medkulturnih znanj in spretnosti, ki nam bodo pomagali pri boljšemu odzivanju na nove gospodarske in družbene izzive⁵⁵.

Kakovostno izobraževanje na področju kulture in umetnosti je v tem smislu izjemno pomembno, saj lahko pri učencih spodbudi domišljijo, izvirnost, osredotočenost, spretnosti v medosebnih odnosih, željo po raziskovanju, kritično in neverbalno razmišljanje itd⁵⁶. Zato so potrebna nadaljnja prizadevanja pri raziskovanju sinergij med kulturo in izobraževanjem. Vodilno načelo na tem področju bi morala biti „delitev odgovornosti“ med izobraževanjem in kulturo, zato bi bilo treba težiti k sistematičnim in trajnostnim partnerstvom med obema sektorjema⁵⁷.

Izobraževanje na področju medijske pismenosti je prav tako izjemno pomemben način spodbujanja ustvarjalnosti državljanov ter sodelovanja v kulturnem življenju družb. Danes so mediji zelo pomembna sredstva razširjanja kulturnih vsebin ter usmerjevalci evropske kulturne identitete. Treba je spodbujati sposobnost evropskih državljanov, da v vlogi potrošnikov medijskih vsebin sprejemajo ozaveščene in raznolike odločitve.

Na makroekonomski ravni bi bilo treba za splošno gospodarsko korist okrepiti povezave med KUI in ostalimi industrijami. V tem smislu bi bilo zanimivo bolje razumeti, kako razvijati uporabo ustvarjalnosti v drugih industrijah, vrsto ustvarjalnosti, po kateri podjetja povprašujejo, ter ustrezne mehanizme za lajšanje takšnega součinkovanja.

⁵⁵ Novi strateški okvir za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju („ET 2020“), ki ga je maja 2009 sprejel Svet, jasno povzema ta izziv z osredotočanjem na potrebo po okrepitvi ustvarjalnosti in inovativnosti, vključno s podjetništvom, na vseh ravneh izobraževanja in usposabljanja.

⁵⁶ Glej dobre prakse, ki so jih opredelili nacionalni strokovnjaki v okviru delovne skupine o sinergijah med kulturo in izobraževanjem.

⁵⁷ Glej dobre prakse, ki so jih opredelili nacionalni strokovnjaki v okviru delovne skupine o sinergijah med kulturo in izobraževanjem.

Za učinkovito povezovanje med KUI in področji, kot so izobraževanje, industrija, raziskovanje ali upravljanje, bi bilo treba oblikovati „ustvarjalna partnerstva“ ter vzpostaviti učinkovite mehanizme za prenos ustvarjalnih znanj, kot je oblikovanje, v druge sektorje. Sistem inovacijskih bonov, kot je „ustvarjalno posojilo“, ki podjetjem pomaga razvijati ideje v sodelovanju s KUI, je v tem smislu zelo spodbuden⁵⁸.

Mehanizmi za podporo inovacij v korist KUI tem industrijam zagotavljajo večjo kakovost in širši obseg inovacij in jim omogočajo, da inovativnejše rešitve prenašajo v druge sektorje ali industrije, ter tako pomagajo celotnemu evropskemu gospodarstvu pri izkoriščanju vsega inovativnega potenciala. Poleg tega imajo posredniške institucije bistveno vlogo pri posredovanju med svetovi, ki se šele začenjajo spoznavati, spodbujanju zaupanja, razumevanju ciljev in pričakovanj ter razvoju ali izpopolnjevanju delovnih metod⁵⁹.

VPRAŠANJA

- Kako spodbuditi učinke prelivanja KUI na druge industrije in družbo na splošno? Kako se lahko razvijajo in izvajajo učinkoviti mehanizmi za takšno razširjanje znanja?
- Kako se lahko spodbudijo „ustvarjalna partnerstva“ med KUI in izobraževalnimi ustanovami/podjetji/upravnimi organi?
- Kako podpreti boljše koriščenje obstoječih posrednikov in razvoj različnih novih posrednikov med umetniškimi in ustvarjalnimi skupnostmi in KUI na eni strani ter izobraževalnimi ustanovami/podjetji in upravnimi organi na drugi strani?

⁵⁸

<http://www.creative-credits.org.uk/>, NESTA, Združeno kraljestvo.

⁵⁹

Glej zlasti študijo, ki so jo pripravili Tillt (Švedska), Disonancias (Španija) in WZB – Raziskovalni center za družbene vede v Berlinu (Nemčija) v okviru skupine za politiko Tillt Europe, ki jo finančno podpira program Kultura:
<http://creativeclash.squarespace.com/storage/ComparativeAnalysis%20TILLT%20EUROPE.pdf>.

Povabilo k predložitvi pripomb

Komisija vabi vse zainteresirane strani, da odgovorijo na vprašanja in/ali predložijo pripombe glede vsebine te zelene knjige. Odgovori in pripombe, ki se lahko nanašajo na vsa ali le nekatera od zgoraj navedenih vprašanj, morajo biti poslana na spodnji naslov do 30. julija 2010:

European Commission

DG Education and Culture

Green Paper on cultural and creative industries

MADO 17/76

B-1049 Bruselj

ali po elektronski pošti:

EAC-Creative-Europe@ec.europa.eu.

Če želijo zainteresirane strani predložiti zaupne odgovore, naj v svojih prispevkih jasno označijo, kateri deli besedila so zaupni in se ne smejo objaviti na spletni strani Komisije. Vse druge prispevke, ki niso jasno označeni kot zaupni, Komisija lahko objavi.

Organizacije se lahko prijavijo v registru Komisije za zastopnike interesov (<http://ec.europa.eu/transparency/regrin>). Ta register je bil vzpostavljen v okviru evropske pobude za preglednost, da bi Komisija in širša javnost pridobili informacije o ciljih, financiranju in strukturah zastopnikov interesov.